

Iskate vsak dan
nabiti in prebrati.
Iskate vsak dan
dneve in nedelje.

Magnatje zldajo ko- rupceljo na korupceljo

Kongres se bo morda bavil s Sinclair-Fallovim podkup-
niskim skandalom. Porotnik, ki se je bahal, da dobi
"blok dolg" avto, če glasuje za nekrivdo, je v zaporu.
Sinclairjev pomočnik se roga veleporoti. Velik hrup
v Washingtonu.

Washington, D. C., 3. nov.—
Skandal podkupovanja porotni-
kov v procesu teapotdomskega
petrolejskega skandala je po-
vzročil velik hrup v Washingto-
nu. Hrup odmeva po vsej de-
želi. Ljudstvo strmi in že dvo-
mi, če je sploh kje v Ameriki še
kakšna pravica, ki lahko doseže
mogočnega multimilijonarke ma-
gnate, ki so osleparili vlado in
zdej hočejo oslepariti justico.

Sodnik Siddons je včeraj raz-
pustil poroto in deklariral ob-
ravnavo proti Fallu in Sinclairju.
Fall je izjavil, ko so mu bile
predložene zaprisežene izjave, ki
obtožujejo Sinclairja, da je na-
jel Burnsove privatne detektive
v svrhu, da lasijo za porotniki
in jih podkupijo njemu v prid.

Cela škandalozna afeta je
zdaj pred zvezno veleporoto v
Washingtonu. Preiskava teče
precej strogo, a že se pojavljajo
ovire.

Porotnik Edward J. Kidwell,
usnjarski delavec, je bil prvi za-
slišan pred veleporoto. Kidwell
je v zaporu. To je prvi porotnik,
ki se je zadnji teden hvalil pred
neznanici, ne vedo, da govori s
časnikarskimi reporterji, da bi
bil neumen, ako bi glasoval za
krivdo, ko pa lahko dobi "blok
dolg avtomobil," če glasuje za
oprostitve Falla in Sinclairja.
Kidwell zdaj tajni, da je to rekel,
ampak priče, ki so ga slišale
vtrajajo, da je res tako govo-
ril. Kaj je Kidwell rekel pred
vleporoto, ni znano, kajti vele-
porotne preiskave so tajne.

Drugi je bil zaslišan A. Ma-
son Day, podpredsednik Sinclair
Exploration Co. To je družba
obtoženega oljnega magnata in

Day je v njegovi službi. S Sin-
clairjem vred je prišel v Wash-
ington in stanujeta skupaj v
enem hotelu. Day je bil vsak
dan gost Donalda Woodwarda,
lastnika ene največjih depart-
mentnih prodajalnic. Zakaj je
Day tako pridno zahajal k Wood-
wardu? Woodwardov namešče-
nec je porotnik v procesu! Tja
so zahajali tudi Burnsovi detek-
tivi in dnevno poročali Dayju o
gibanju porotnikov. Woodward
je bil tudi že zaslišan in je še
pod poštejskim nadzorstvom.

Na listi veleporote je še cela
armada drugih oseb, ki so za-
pletene v škandal korumpiranja
porote. V policijskih krogih na-
migujejo, da se med temi oseb-
e, ki stoje visoko na političnem in
družabnem stopnišču.

Danes bo zaslišanih vseh osta-
lih enajst porotnikov. Kakor so
snoči poročali, je A. Mason Day
odrekel pričanje pred veleporoto.
Skril se je za ustavno pra-
vico in izjavil, da ne more pove-
dati ničesar, ker bi lahko izkri-
miniral samega sebe.

Istčasno je zvezna policija
vpadla v podružnično pisarno
Burnsove detektivske agencije
v Washingtonu in zaplenila vse
listine, kar jih je bilo tam. Po-
licija ne govori dosti, ali kolikor
je znano, so našli v Burnsovi pi-
sarni dovolj obtežilnega materi-
jala proti Sinclairju in njegovim
pomočnikom in proti Burnsovi
agenciji. Vsa ta evidenca je
zdaj pred veleporoto.

Po mnenju vladnih pravdni-
kov se proces proti Fallu in Sin-
clairju obnovi enkrat v prihod-
njem januarju. Vsekakor ne
prej, dokler ne bo škandal pod-
kupovanja porote razgaljen.

Varujte se sleparjev!

ČLANOM IN ROJAKOM
V SVARILO.

Po daljnem zapadu so se že zme-
rari pripetili, da kakšen lopov osle-
pari naše rojake v imenu kake
jednote ali zajednice. Mi smo
že večkrat svarili pred takimi
izmečki človeške družbe ter po-
vedali, da jednota nima nobenih
agentov za nabiranje članov na
potovanju. In s tem svarimo
ponovno!

Pred kratkim se je pojavil tak
slepar v okolici mesta Portland,
Oregon, ter tam "nabiral" nove
člane za S. N. P. J. Največ žr-
tev je dobil v mestih Baker in
La Grande. Pripovedoval jim je,
da je direktni zastopnik in pooblaš-
čenec od jednote in da tam
nabira člane za družstvo št. 470,
ki ima svoj sedež v Port-
landu, Oregon. Da bo bolj uspe-
šen, jim je seveda veliko obljub-
ljal. Vsak bo dobil po \$100
bolniške podpore na mesec in od
\$1,000 do \$10,000 posmrtnine.
Računal jim je za to po \$10 pri-
stopnine, in ker je že zmeraj
dovolj lahkovernih ljudi, ki ver-
jamejo v tužde in to, da se lah-
ko pride do dobrega zavarova-
nja poceni, so mu ali na lano. Po
poročilih od dotedaj prijavljenih
žrtv se računa, da je pobral na-
mo v teh dveh mesecih čez
\$500, potem je pa neznano kam
—pohpal.

Veliko mu je pripomoglo do
izvedbe njegovega zločinkega
načrta tudi to, ker je imel s se-
boj jednote uradne listine.
Kje jih je dobil, nam ni znano.
Najbrž je kakšen bivši tajnik ali
kakšen drugi uradnik našega
družstva, ali jih je pa kateremu
tajniku ukradel. Kako je nje-
govo pravo ime, tudi ne vemo.
Izdajal se je, da se piše King,
ampak to ime si je izbral name-
noma zato, da bi ga ne mogli
identificirati in dati pod ključ.

Članstvo in vse jugoslovanske
rojake torej ponovno opozarja-
mo, da se varujejo pred takimi
tički in da jim ne verujejo in
ne dajo denarja nikomur druge-
mu kot samo pravilno izvolje-
nim družbenim uradnikom. Ob-
nem apeliramo na vsa družva
in člane, da nam pomorejo tega
lopova izslediti.

Iz opetovanih poročil je tudi
razvidno, da taki sleparji naj-
raje operirajo med Hrvati in po-
sebnost med Ličani. Zato sma-
tramo, da je dolžnost srbskih in
hrvatskih listov v Ameriki, da
to ponatisnejo ali pa na kak
drug način opozore svoje očje
rojake ter pomagajo, da se ne
bo nevednega naroda toliko va-
ralo. Vincent Calkar,
predsednik SNPJ.

Blagoslovljena Kanada!

Ameriški "turisti" pustili tam
sto milijonov v devetih mese-
cih!

Toronto, Ont., 3. nov.—Enajst
milijonov turistov iz Združenih
držav je posetilo Kanado od 1.
januarja do 30. septembra t. l.
in potrošilo približno sto milio-
nov dolarjev—velik del te vsote
za pijačo.

Karol je fašist.

Dunaj, 3. nov.—Tukaj tol-
mačijo zadnje hrupne dogodke v
Rumuniji kot ekspanzijo Muso-
linijevega fašistovskega pokreta
na Balkanu. Manolescu, ki je
nosil Karolove proklamacije v
Rumunijo, je bil prej v Rimu
pri Mussoliniju. Bojariji v Rumu-
niji, pristajali Karola, bi radi i-
meli vlado, ki bo v zvezi z Itali-
jo. Njihov ideal je fašistovska
diktatura.

Sodnik—butlegar.

South Bend, Ind.—Mirovni
sodnik Moses F. Fish je te dni
priznal, da je prodajal alkoholno
pijačo na svojem domu v North
Judsonu, Ind. Obsojen je bil na
mesec dni zapora in \$100 globe.

NAČELNIK PAS- SAJSKE POLICI- JE ODBAVLJEN

Razločiti mora, kje je dobil svoj
ukraden avto. — Mučna je ta-
ka razlaga za varuha reda in
miru.

Pascale, N. J. — Richard O.
Zober, policijski načelnik tuka-
šnje mestne občine, se nahaja do
vratu v smoli. Svojo službo kot
policijski načelnik je izgubil za
toliko časa, dokler ne razloči,
kako je prišel v posest ukrade-
nega avtomobila, ki je zdaj nje-
gova lastnina. Turner, ravnatelj
za javno varnost, pravi, da je to
nujna potreba, da se očisti poli-
cija. Turner je bil izvoljen ravnatelj-
em za javno varnost pred
nekaj meseci kot protutež proti
njegovemu predniku, ki se je po-
služeval akrajno brutalne tak-
tike.

Zober je bil valkard trdoser-
čen. Koliki ljudi, katerim je za-
povedoval pred sedem leti, so
pomagali s drobtini takrat stavko
tekstilnih delavcev. Stavka teko-
tilnih delavcev v zadnjem letu
je pa bila za Zobera preobširna,
da bi je zdobil kar meninšč tabli-
ni. Stavka je končala s zelo
majhnim gnetnim uspehom za
tekstilne delavce, toda stavar-
ke je ostala savast, da posta-
nejo močni, ako se organizirajo
strokovno in politično, če svojo
politično moč uporabijo proti
delavskim sovražnikom. Ravnal
so se po tej zavesti in Zober, ki
je nekoč udrihal po stavkarjih
s kolčem in ukazoval še drugim,
da naj bijejo s kolčki po glavah
stavkarjev, se mora zdaj zaga-
varjati zaradi lastništva ukrade-
nega avta. Zober ne bo njebr
nikdar več ukazoval drugim, da
s kolčki prestopajo stavkojoče
delavce, ali pa sam s kolčem u-
drihal po njih.

Smola, v katero je Zober zle-
zel, se ga je tako prišla, da te-
ko izleze iz nje.

Kitajski teater

Feng ajal 12,000 mož. Protija-
pomski boj kot.

Bangaj, 3. nov.—"Kristjan-
ski" general Feng Juhsiang je
prodir s svojo armado v provin-
co Santung in temeljito porazil
Čangtsolinove čete pri Kvejt-
hu; 12,000 Mandžurcev je bilo
ujetih. Feng zdaj prodira proti
Haučavfju, kjer je važno želez-
niško križišče Tientsin-Pukov-
Lunghaj.

Na velikem javnem shodu v
Nankingu, ki ga je menda akli-
cala tamošnja nacionalistična
vlada, je bila sprejeta resoluci-
ja za bojkotiranje japonskega
blaga. Bojkot ima namen, pre-
prečiti nameravane pogajanja
med Japonci in pekingskim dik-
tatorjem Čangtsolinom glede
problemov v Mandžuriji in Mon-
goliji.

ZASTRUPLENO DETE NAJ- DENO V UMIRJAJOČEM STANJU.

Dete so našli v hlevu na farmi.

Barrington, Ill. — Kakšne
štiri milje proč od tukaj so našli
zastрупljeno dete v hlevu na
farmi Ernest Potts. Dete je
našel Potts, ki ima farme v na-
jemu. Nekdo je detetu vili li-
zol v požirnik. Dete so prepe-
ljali takoj v bolnišnico, kjer je
umrlo. Oblastveni organi so u-
vedli preiskavo.

Zasedanje francoske zbornice.

Pariz, 3. nov.—Francoski
parlament se je danes sešel k
zimskemu zasedanju. Na dne-
vnem redu je budget za 1928.
Pripravljajo se ljudi napadi na
Poincarejevo vlado.

Zahteva se ohranitev spesobnosti v ame- riških ladjedelnicah

V ta namen je strokovno orga-
nizirano delavstvo sprejelo na
zadnji konvenciji tri resolu-
cije.

Washington, D. C. — Kovi-
naki departament Ameriške delav-
ske federacije želi, da mornari-
ške ladjedelnice ostanejo spo-
sobne in delajo lahko konku-
renco privatnim ladjedelnicam.
Za to dela v smislu treh resolu-
cij, ki jih je sprejela zadnja
konvencija Ameriške delavске
federacije. Prva resolucija za-
hteva povišanje meze za civilni-
ste in oficirje, ki so dodeljeni
mornariškim ladjedelnicam, da se
obdrže v službi najbolj spo-
sobni ljudje. Druga resolucija
zahteva, da se v mornariških in
privatnih ladjedelnicah, če se
grade vojne ladje, ne zaposlijo
tuzjemski risarji.

Tretja resolucija apelira na
mornariškega tajnika Wilbura,
da se stari delavci pošljejo na
dopust, mesto da se odalove,
ako je kongres dovolil premalo
denarja za izvršitev raznega de-
la.

Prva resolucija ima namen
pridržati v mornariških ladje-
delnicah oficirje, ki so izučeni
inženirji, da ne lažejo boljših
služb v privatnih podjetjih. Ve-
liki oficirjev ni hotelo kadnja
leta vpsolati svojih ponudb za
mornariške ladjedelnice iz vzro-
ka, ker morajo lakati službe v
privatnih ladjedelnicah. Orga-
nizirani delavci so prepričani,
ako bodo ti oficirji plačani bolj-
še, bodo ostali v službi in sku-
šali postati dobri svetovalci v
konstrukciji mornariških ladij.

V privatnih ladjedelnicah so
bili zaposleni tuzjemski ri-
sarji, da so delali načrte na bo-
jne ladje. Zadnje poletje so ujeli
v Newport Newsu tuzjemca,
kateremu je obtožnica očitala,
da je skušal prodati načrte v tu-
jezemstvo. Privatne kompanije
so ustanovile centralni risarski
odbor in zahtevalo, da se jim
dovolijo prodati načrte tudi za
želo, ki bo izvršeno v mornari-
ških ladjedelnicah. Na ta na-
čin so privatni podjetniki delali
proti vzdrževanju enakomernega
risarskega biroja v mornari-
ških ladjedelnicah.

Angleška delavska zma- ga pretresla reakcijo

Što novih socialističnih odbor-
kov v občinah Anglije je zma-
nenje velike bodoče zmage.

London, 3. nov.—Angleška
buržoazija strahoma gleda v bo-
dočnost. Velika socialistična
zmaga pri občinskih volitvah dne
1. novembra je prepričala reak-
cijonarje, kaj jih čaka, kadar
pridejo volitve novega parlamen-
ta.

Delavska stranka je izvojeva-
la preko sto občinskih manda-
tov, dočim so konservativci iz-
gubili 68 in liberalci 23 manda-
tov. V vseh industrijskih občin-
ah so socialisti zmagali na celi
črti; edino tam so bili poraženi,
kjer je bil delavski kandidat na
sumu, da vleče na komunistično
stran. To je nov dokaz, da de-
lavci v Angliji ne marajo komu-
nistov. Celo v kmetijskih občinah
so socialisti dobili mnogo glasov
in mandatov.

DOHODKI AMERICANOV NA- RASTLI NA 90 MILIJARD.

Washington, D. C. — Davčni
biro je poročal te dni, da so do-
hodki Americanov znašali \$90-
000,000,000 v letu 1926. V petih
letih so dohodki narasli za 27
milijard dolarjev. Dohodki teko-
čega leta bodo še večji, pravi
davčni biro.

Z ZIMO PRIHA- JA KARNEVAL ZLOČINCEV

Policijski kapitan ustreljen od
bančnih roparjev. — Drugi-
ljar oropan pri belem dnevu
v Chicagu. — Taka je slika
sedanje človeške družbe.

Chicago, Ill. — Razni zločini,
ki se dogajajo vsak dan in kri-
šem Amerike, najboljše ilustrir-
ajo sedanjo človeško družbo.

V Lafayetteu, Ind., so roparji
udrili v banko in ukazali bančnim
uslužbenecem se postaviti v vrsto
ob steni. Neka uslužbenka je
stopila na alarm in zasvonilo je
na policijski postaji, ki se na-
haja nasproti banke. Policijski
kapitan Charles Arman je hitel
banki na pomoč. Komaj je od-
pri vrata, ga je eden izmed han-
ditov ustrelil v glavo. Roparski
morilec so po tem zločinu odhli-
tel v svoj avtomobil in se odpe-
ljali jaderno.

J. A. Alexander je šel po čiš-
kaški ulici. V ročni torbici je
imel za \$70,000 nebrušenih de-
mantov. Vstopil je v drugo-
ljarso prodajalno Nathan Kah-
na. Komaj je položil torbico s
dementi na prodajalno mizo, sta
vstopila dva neznanca. Eden je
potegnil samokres in mu ga na-
stavil na prsa. Drugi je pa za-
grabil torbico in oba sta smuk-
nila hitro skozi vrata na ulico.
Skočila sta v avto, v katerem je
sedeel tretji bandit, ki ga je ta-
ko pogljal, ko sta tovariša vstopi-
la vanj s torbico draguljev.

Vrh tega so bili izvršeni še
štirje casni ropi in oropan je bil
še neki draguljar. Žrtve so se
pritožile na polijo, toda vitoši
sločina so tako hitro izginiti,
kot so se prikazali.

Moralisti in etičarji pridiga-
jo moralo in etiko, policija pri-
poroča pojačanje policije, dr-
žavni pravdniki kriče, da je tre-
ba zgraditi več ječ in postaviti
več vialic ali zgraditi več elek-
tričnih stolov, reformatorji pa
predlagajo razne reforme kot
aredatvo, ki prav zanesljivo zni-
ža število zločinov. Le socialni
misleci priporočajo, ako se ho-
čejo znižati število zločinov, je
treba uvesti najprvo gospodar-
ske preobnove v sedanjem go-
spodarskem slatemu, tako da ne
bo imel nihče več potrebe kra-
sti, ropati in slepariti, da se pre-
živi, in se bo lahko vsak preživ-
ljal s poštenim delom. Moral-
isti, etičarji, policija, državni
pravdniki in reformatorji pa no-
čejo nič slišati o priporočilih
socialnih mislecev. Imajo jih
za priamknjene in dobre ljudi
in temu dodajajo, da je sednji
socialni red tako dober, da bolj-
šega še ni bilo in ne bo pod sof-
cem.

Zdi se, da je sedanja človeška
družba podobna bolniku, ki ve,
kakšna zdravila mu pomagajo,
pa jih neče povziti, ker je trmo-
glav, poreden in domiljav, pa
raje počasi hira in umira.

ŠESTKRATNI MORILEC UMOBOLAN.

Zadavil je šest žensk.

Winnipeg, Kanada. — Pre-
iskava je dognala, da je bil šest-
kratni morilec Earl Nelson kot
bolnik v kalifornijski blaznici.
Tukaj je obtožen, da je zadavil
27-letno mrs. Emily Patterson
in 14-letno hčaroico Lola Cowa-
novno. Dalje mu očitajo, da je
zadavil najmanj pol tucata žen
v Združenih državah in Kanadi.
Prvo je zadavil neko mrs. Flo-
rence Monks v Seattleu, Wash.,
leta 1925. Druge žolce je iz-
vršil v San Franciscu, Portlan-
du, Buffalu in Chicagu. Zločin
je bil izvršen v vseh teh mestih
na enak način in na enak način
je skušal blaznež prikriti zlo-
čine povsod.

Delovanje sovjetov z Ligo narodov raz- burja diplomatsko

Diplomatje špekulirajo o posled-
icah dela na razoročitveni
konferenci. Ali pride Rusija
v Ligo narodov?

Pariz, 2. nov.—Odlok sovjet-
ske vlade, da se udeleži razoro-
čitvene konference Lige naro-
dov, je povzročil senzacijo v ev-
ropskih diplomatskih krogih.
Odlok pomeni, da bodo dne 30.
novembra t. l., ko se snide pri-
pravljajna razoročitvena komisi-
ja, zastopane vse države, Rusija
kakor Amerika, v tej komisiji.
Razoročitveno delo dobi zdaj re-
son pomen. Izgovor, da je raz-
oročitvena akcija nemogoča, ker
ta ali ona velenja neče biti us-
ven, ne bo držal več. Danes so
sraven vse velenja na avetu.

Nekateri entuziasti izjavajo
vse mogoče dobre konsekvence
iz udeležitve sovjetov pri tem
delu; da, celo tako daleč gredo,
da prerokujejo vstop Sovjetske
unije v Ligo narodov v dogled-
nem času.

Gotovo je to, da sovjeti delu-
jejo z vsemi silami, da razstra-
jo diplomatsko izolacijo, v ka-
tero jih skuša pahniti Anglija,
odkar je prekinila stike s Mos-
kvo. Vstop na mednarodno kon-
ferenco je za sovjetske vsekakor
velik korak. Sovjetski zastopni-
ki bodo na konferenci lahko di-
rektno govorili s zastopniki Ru-
munije, Finske in Poljske, ki se
vedno izgovarjajo, da ne morejo
misliti na razoročenje, dokler je
rdeča armada onkraj njihovih
meja.

V Parizu pričakujejo, da bodo
sovjeti podpirali Nemčijo na
razoročitveni konferenci. Nem-
čija je na stališču, da se razoro-
čenje lahko izvrši takoj, ne da
bi čakali na kake garancije za
mir. Na drugi strani bodo so-
vjeti podprli one države v Li-
gi narodov, ki so v revolti proti
Veliki Britaniji.

Stavkovna situacija v Ocoloradu

Piketiranje je prenehalo, toda
rudarji se drže trdno.

Walsenburg, Colo. — Picketne
demonstracije rudarjev so pre-
nehale, čeprav je 400 stavkarjev
v torek svečer odglasovalo na
shodu v Walsenburgu, da bodo
nadaljevali piketiranje ne glede
na dogovor s gubernijem A-
damsonom.

Uradni bulletin organizacije I.
W. W., katera vodi štrajk, se je
glasil v aredu, da je položaj za
stavkarje dober in boj se bo na-
daljeval brez odnehanja, dokler
rudarji ne dobe, kar zahtevajo.
Bulletin ne omenja piketiranja.

Baroni premoga, ki so "draf-
tali" gubernerja, da je s gro-
njami obsednega stanja in mili-
ce prišli organizacijo na odne-
hanje piketiranja, niso s tem še
nič pridobili.

Delo v premogovnikih je še
vedno paralizirano.

Rusija gradi oljno črto.

Carigrad, 3. nov.—Sovjet-
ska vlada je te dni začela s po-
močjo ameriškega materiala in
ameriških inženirjev graditi 400
milj dolgo cevno črto iz okoliša
oljnih vrelcev v Groznom do Čr-
nega morja. Po tej cevi bo olje
teklo iz Kavkazije do pristanišč,
nakar bodo sovjeti lahko popla-
vili svet s cenim petrolejem in
udarili angleške trge. Gradnja
cevi bo trajala štiri leta.

Potjaki in Litvinci si puščajo kri.

Varšava, 3. nov.—Dva poljs-
ka mejna stražnika sta bila da-
nes ubita na poljsko-litvinski
meji. Litvinski napadalci so po-
begnili.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta; Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, in za ino semstvo \$6.00.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

3457-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

130

Datum v objavi n. pr. (Sept. 30-1927) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Poslovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

FRANČIŠKANSKI LIST ZAVIJA, SE OPRAVIČUJE IN MOLEDVA.

Franciškanski list je ubral drugo taktiko. Člankar, ki je spisal uvodnik v številki 210 franciškanskega glasila, najprvo opravičuje dozdej zgrešeno politiko franciškanskega lista in pravi: "Fakt je in ostane, da mi nismo narodne jednote, kot podporno organizacijo še nikdar napačili zato, kar posluje, da deli bolnikom, vdovam in sirotam podpore."

S to izjavo člankar prvič opravičuje franciškanski list zaradi njegovih divjih napadov na S. N. P. J., a v isti sapi prizna, da je S. N. P. J. napadal zaradi njenih pravil, kar potrjuje nekoliko nižje njegove besede, ki se glase: "Lawndalski socialisti so krivi, da se uganja v imenu narodne jednote tako politiko, kakor se jo. Peščica socialistov je kriva, da se v jednotinem glasilu diabolčno napada leta in leta cerkev, duhovščino, vero in njene sv. zakramente."

Kako zavito in jezuitsko modro! Resnica je, da franciškanski list ni napadal S. N. P. J., ker je bolnikom, vdovam in sirotam izplačevala podporo. Če bi franciškanski list res kaj takega storil, bi morali patiti oddati sami člankarja v norišnico, če ne, bi čitatelji mislili, da se je ves kloster izpremenil v blaznico.

Franciškanski list je napadal, še napada in bo še napadal S. N. P. J. zaradi točk v njenih pravilih, ki so trn v peti nekaterim prenapetim franciškanom, ki bi radi hitro splezali po lestevici rimsko-katoliške hierarhije navzgor.

Takih točk v pravilih je več. V dokaz navajamo le nekatere.

Njena načelna izjava, ki se glasi:

"Slovenska narodna podpora je ustanovljena na svobodomiselnem temelju. Ta temelj jednote ostane nesporen, dokler ga ne ovirajo tri redne konvencije po vrsti a tričetrtinsko večino navzočih delegatov in odbornikov ali pa članstvo a tričetrtinsko večino oddanih glasov pri treh referendumih, toda od enega referenduma do drugega mora poteci najmanj tri leta časa.

Jednota jamči članom osebno svobodo verskega, filozofičnega, etičnega in političnega prepričanja."

Druga točka II. člena namen in sredstva:

"V dosegu tega namena pobira jednota redne in izredne nasenente ali prispevke, izdaja svoje glasilo in druge publikacije, pisane v duhu prvega stavka načelne izjave in naprednih socialnih idej, podpira po sklepih konvencije ali referenduma moralno in materialno dobro kulturne in civilizacijske ustanove, glavni odbor pa svetuje članstvu in izvršuje z vsemi mogočimi sredstvi vse pravilne sklepe konvencije in referendumov v gnotno in duševno korist članov."

Dalje točka "g" v XI. členu, ki pravi, da se urednik glasila odstavi, ako s svojimi spisi ali drugim gradivom krši prvi odstavek načelne izjave.

Dalje točka 3. XII. člena, katere del se glasi: "Redni publikaciji morata biti urejani v duhu načel naprednega, politično strokovno organiziranega delavstva in v duhu prvega stavka načelne izjave Slovenske narodne podporne jednote."

Dalje 21. točka v XXI. členu, ki se glasi:

"Društva izvrše kaznjivo dejanje, če se očiteljno udeležijo cerkvenih slavnosti ali kakih prireditve ali slavnosti in prireditve katoliških društev, ki se priredijo v propagandistične svrhe, ali če dajo blagosloviti svoje zastave. Taka društva se lahko kaznujejo z ukorom, suspenzijo ali izključitvijo."

Tu so našteje samo nekatere točke iz pravil, zakaj franciškansko glasilo udriha po vseh, ki se ravna po teh točkah pravil in gledajo na to, da se ravna po drugi.

V pravilih S. N. P. J. je seveda še veliko drugih točk, zaradi katerih franciškanski list napada zveste člane S. N. P. J., zato, ker te točke služijo za poduk članom one organizacije, o kateri klerikalci dobro vedo, da bo nje članstvo vsled trajnega poduka in zgledov nekega dne strlo in odpravilo klerikalno diktaturo v nji. Najbolj je franciškanom v želodec 1. točka II. člena, o kateri že dalj časa razpravljamo v obilnatih številkah.

Ako hočemo govoriti o peščici ljudi, tedaj najprvo konstatiramo, da je slov. franciškanov, ki bi radi bratskim podpornim organizacijam valili svojo voljo, res tako majhno število, da to število ne zasluži imena peščice. Naobratno pa članstvo bratskih podpornih organizacij obtoži iz tako ogromnega števila delavcev, več kot 98% jih je, da je popolnoma opravičena zahteva, da se člani podučijo o njih pravicah, ki jih njim jemlje sedanj krivični družabni red, katerega zagovorniki in podporniki so franciškanom.

Franciškanom zmanjkuje sape in argumentov za svoje čenče, zato pa zavijajo, se opravičujejo in moledva jo. Sapienti sat.

VESTI IZ NASELJIN

Glas iz sanatorija.

State Sanatorium, Hamburg, Pa. — Cenjene čitatelje Prosvete prosim, naj mi oprostite, kar pišem o razmerah tukajšnjih bolnikov.

Maršakateri bolnik se boji iti v sanatorij, ko mu zdravnik to svetuje. Toda tega se pač ni treba bati, ker za človeka, ki trpi na jetiki, je najboljša tukaj, ker doma ne more imeti take postrežbe. Doma se navadno takega bolnika vsak boji, da se nalezne te grozne bolezni. Saj to ni čuda, ker te morilke se je res bati. Človek pač ne ve kako hudo je, dokler sam ne akusi.

Ako je bolnik še pri moči, gre sam k mizi. Prvi teden po prihodu v sanatorij pa ostane v postelji. Vsakemu je dovoljeno hoditi na zrak in sonce. Vsak pacient ima sanitarne naprave, da njegova izbljuvanja ne okužijo ostalih, temveč da se omeje bacili. Pljuvati na tla seveda ni dovoljeno, marveč ima vsak svojo pripravo za to. Vsa posoda, ki jo rabijo bolniki, je posebej prekuhana in razkužena. Sobe so ašne in zračne.

Vsak ima svoje predmete. Kopati se tudi moramo vsaki dan. Dopolodne gremo ven na zrak, naker se vrnemo za kosilo. Ob 2. gremo spet na izprehod in se vrnemo ob 3.30. Zvečer gremo ob 9. spat. Nikake medicine nam ne dajo za to bolezen. Vsak pondeljek nam predava zdravnik o tuberkulozi. Zadnjič je dejal, da "bela kuga razsaja že dva tisoč let, pa še sedaj nimajo nikakih uspešnih zdravil zoper njo. Zrak, sonce in počitek so sedaj najuspešnejši leki za jetiko, kakor je dognala medicinska veda. Hrana je tudi važen faktor pri zdravljenju. Tečna, sveža in mnogo hrane je potrebno. Tukaj nas je 500 pacientov. Imamo veliko dvorano za predavanja in premikajoče slike. Vsaka soba pa ima svoj radio aparat, da nam tako delajo veselje in nas spravijo v veselo razpoloženje.

Tukaj se je nahajal neki Sillijaneec 48 mesecev vedno v postelji. Neko jutro mi pravi: "Good-bye, Mat." Opoldne je zaspal. Sama koža in kost ga je bilo. Neki pacient je že šest let v postelji. Ko vse to človek vidi, se nehoti vpraša, kaj je vendar človek na svetu. Žalostno je, ker je z nami tako. Dokler smo zdravi, nam vsega manjka, ko pa smo bolni, pa pogrešamo samo zdravja.

Neki mož je v sanatoriju že 14 let in ne mara ven. Drugi je neki Filipinec, ki je sedaj star 32 let, in se nahaja tukaj 4 leta. Bil je cirkuški igralec in menda klovn, ker zna vsake vrste iger in trikov. Štirje njegovi kolegi so ga nekega dne prili obiskat in so rekli, da ga težko pogrešajo ter da ga ne bodo nikdar pozabili. Pripomniti moram, da so nekateri bolniki na zunanji videti zdravi in nihče bi ne mislil, da je v njih grozna bolezen — jetika. Nekega dne so trije igrali karte po kosilu, po večerji so pa že zaspali. Isto tako so trije umrli v enem mesecu, ko so zapustili sanatorij. Kri se jim je nenadoma odprla v grlu in bilo je po njih. Neki samorec je pisal ženi in otrokom pismo, a ko ga je hotel zapreti, mu so moči odpovedale — v pol ure je bil mrtev. Tako se godi z bogatimi in revnimi. Bogati pa imajo sredstva, da spremene zrak in imajo boljše privatno postrežbo, ako imajo svoje doma.

Zdravnik nam je pripovedoval, da je bil neki mladenič v New Yorku obolev na jetiko ko je bil 25 let star in je sedem let večkrat kri biljuval, pa je živel

20 let še potem. Zdravniki imamo tukaj zelo dobre in prijazne in strežnice tudi. Med pacienti je tudi ena strežnica in en zdravnik, ki trpita na tuberkulozi že več let. Zavod ima svojo trgovino, polico in pralnico ter čevljarico. Okolica je lepa. Mesto šteje 6,000 prebivalcev. Leta 1772 se tukaj baje naselil prvi Nemec, po katerem je mesto tudi dobilo svoje ime, ker se je pisal Hamburg.

Včasih nam prirede tudi kakšen piknik ali kaj podobnega, da se zabavamo. Tako smo se zadnjič peljali devet milj iz mesta v prijazen kraj na piknik. Tudi druge prirede imamo. Tako imamo pevske točke, ki jih pojo razni pevci iz vseh krajev. Zadnjič nam je pela neka 14 letna deklica, ki je pela tako mило, da smo bili vsi ginja. Zavod ima svoje kmetije, na katerih delajo večina stalni delavci.

Dr. Gorman je glavni ravnatelj zavoda, ki se nahaja 18 milj od mesta Readinga. Naš zavod je eno miljo iz mesteca Hamburga. Moja sestra se nahaja v Westmoreland okraju blizu Bele doline. Upam, da mi dragi čitatelji ne bodo zamerili, če predolgo pišem. Toda to sem imel na arcu, da sporočim rojakom. Omeniti pa moram še, da se naši ljudje radi boje zraka. Kakor hitro nastane malo mraz, pa takoj zapro vrata. Nikar se ne bojte dobrega zraka, ker ta je potreben vašemu zdravju. Tukaj imamo okna odprta podnevi in ponoči.

Lepo pozdravljam vse rojake in rojakinje, listu Prosveta želim mnogo novih naročnikov, jednoti pa, da bi še nadalje podila po poti napredka! — Mathew Bole.

"Armistice Day."

Cleveland, Ohio. — Zopet se bliža 11. november, kateri je poznani v zgodovini kot dan premirja ali "Armistice Day." Amerikanci slave "Armistice Day" od leta 1918, ko je bila v svet poslana vesela vest, ki je naznanjala, da je konec svetovnega klanja. Mnogi se spominjajo tega dne kot najuspešnejšega, kajti zanje je pomenil konec trpljenja v strelskih jarkih in drugod. Omenjenega dne so prenehale "vse" sovražnosti.

Velikansko veselje je zavladalo dne 11. novembra 1918 po vsem svetu. Vojaki so se vračali k svojim dragim, ki so jih z veseljem sprejeli. Veliko pa je bilo družin, ki niso več videli svojih sinov, bratov in očetov. Mnogo mladenčev je padlo v tem klanju, ki se je vračilo na povelje življenja, toliko bolj se pa brigovino. Mnogo staršev se je v govinjo, nogmo staršev se je veseljelo in pričakovalo pomoč od svojih sinov, pa so padli na bojni poljanah. Za kaj — in čemu?

V vojno so bili poginili delavci ene dežele proti delavcem druge dežele. Prvi niso poznali drugih niti jim niso še nikdar nič žalega storili, pa so si naenkrat stali nasproti kot največji in smrtni sovražniki. Kajti streljali so eden na drugega, ker jim je bilo tako ukazano, ker je bila njih "domovina" v nevarnosti. In bilo je uničeno veliko mlade energije — v prid komu?

Kaj pomeni "Armistice Day" za delavca? Nobenega pravega pomena nima zanj. Delavec bo lahko slavil svoj "Armistice Day," ko si bo priporil s svojimi organizacijami toliko veljave, da ne bodo delodajalci metali delavcev na cesto, kadar se jim bo zadelo. Delavstvo pa bo moralo pred vsem pričeti resno misliti, da doseže ta cilj, ko ne bo več tako suženjako izkoriščano kot je danes, nazadnje pa se vr-

ženo na cesto. Delavstvo se bo moralo še veliko učiti, da bo lahko kos vladajočemu razradu, da bo napravilo brezpotrebni brezposelnosti konec. Moč delavstva je v njih samih, do katere jo delavstvo prišlo, le ako se bo zobraževalo ter pričelo pojmozati svoje dolžnosti v človeški družbi. Pred vsem bo moralo pričeti misliti samo zase.

Človek se nehoti vpraša ob levedetnici premirja svetovnega klanja, ali morda že ni na vilih nova morija, ki počena slovestvo spet v brezmišno sovražstvo. In spet bo človestvo po nekaj letih klanja slavilo svoj "Armistice Day." Tako bo šlo naprej, dokler se delavstvo sveta ne bo zavedalo, da edino ono lahko prepreči lastna uničevanja s tem, da se organizira in izobražuje, kar ga osvobodi izpod kapitalističnega jarma.

Vse do takrat, dokler se bo ljudstvo zanimalo za take "sporte" kot je bil čikaški "fajt" in podobne bedarije ter dalo milijone za take predstave nečloveškega značaja, bomo imeli vojne, korakali v strelske järke, ubijali "sovražnika" in lepo slavili "Armistice" dneve, profiterari pa se bodo še lepo naprej smejali brezmišelnosti masi.

Kaj je vojna? Grozna zmota in grozna morjenje ljudi za premoč ene vladajoče skupine bogatinov nad drugo, ki sta navadno vsaka druga narodnost, vsaj na zdaj, da tako lažje navduše svoje podložne. Vojna je velika in grozna zmota človeštva. Sam sem akual "sladkosti" vojne, ko sem bil v armadi Združenih držav in sem se zelo razveselil, ko sem zvedel, da je bil proklamiran "Armistice Day." — Joseph Lavrenčič.

VLAGATELJEM SRBSKE KMETIJSKE BANKE.

Izjava konzula.

New York, 1. nov. — Generalni konzulat Jugoslavije je prejel pismo zunanjega ministra države z dne 14. oktobra, ki se nanaša na skrahiranje Srbske zemljoradniške banke ter njih upnikov, oz. vlagateljev denarja. Izjava jugoslovanskega ministra zunanjih zadev se glasi:

"Rok za prijavo upnikov Prve srbske kmetijske banke je potekel 1. oktobra. Ko je bil rok že ustavljen (potekel kot je bilo napovedano), se je oglašalo še veliko število vlagateljev iz Amerike. Sedaj je mogoče, da se rok podaljša valed teh prijav, ako se vsak prizadeji vlagatelj prijavi z osebno prošnjo, ki mora biti razločno spisana, z dokazili in je pri volji plačati davek.

Kako dolgo bo rok podaljšanja, ne moremo trditi. Sodnija izjava, da se je veliko ameriških vlagateljev prijavilo direktno, ne da bi si preskrbeli svojega zastopnika v sodnijskem okraju, kar bi sicer po 34. paragrafu morali storiti. Radi tega je sodišče preskrbelo zanje zastopnika Pavla Todorovića, advokata v Beogradu, Balkanska 25, da se obrnejo nanj. — Po naredbi ministra, P. Vintovič, direktor administracijskega pravnega oddelka." — Generalni konzulat SHS, 1819 Broadway, N. Y. City.

Operacija v stanju hipnoze.

Chicago. — V aredu je bila izvršena uspešna večja operacija na ženski v St. Luke's bolnišnici s pomočjo hipnoze. Pacientinja je bila hipnotizirana, naker so ji odprli trebuh, in ko so jo zbudili čez eno dobro uro, je rekla, da ni čutila ničesar. Mišica je, da je spala le par minut. Ženska ni imela običajnih posledic blijuvanja in bolečin, ki jih povzroča uspanje z etrom. 75 zdravnikov je opazovalo operacijo.

Delavci v Angliji odprli pivovarno.

London, 2. nov. — Velika draginja piva je prisilila delavsko stranko, da je začela akcijo za ustanovitev lastne pivovarne. Organizirali so se delavski klub, ki so zložili 15,000 funtov sterlingov kapitala in odprli pivovarno. Vse delnice so last klubov. Delavski pivovarna bo prodajala pivo 25 do 40 odstotkov ceneje kot privatne pivovarne.

Delavčeva opazovalnica

Piše Ivan Molak.

Ladja na morju vode, zemlja v morju etra ...

Ladja brez kapitana in brez krmarja, na kateri je 1600 milijonov potnikov, ki se napravljajo kavaajo med seboj — to je naš svet.

Če se ukrcaš na ladjo, ki odplava čez morje, imaš gotov cilj, kjer stopiš z ladje. Toda mi vsi, ki smo ukrčani na ladji, kateri pravimo zemlja, nimamo nobenega cilja. Pojavimo se in izginejo na ladji — in še mar nas ni, kam nas ladja nosi. Od 1600 milijonov ljudi na zemlji je morda komaj milijon mislecev, ki pomislijo na to, in vedo, da zemlja neprenehoma drvi in drvi nekam ...

Večno drvenje, večno vrtenje.

Ako si na parniku in če igra godba, morda zaplešeš. Ti se vrtiliš na ladji v krogih, ladja drvi dalje 30 milj na uro in te nosi plešeča, zemlja se vrtili tisoč milj na uro in nosi morje, ladja in tebe v drvenju okoli sonca 18 milj na sekundo, obenem pa drvi ves solnični sistem z zemljo, ladjo in teboj vrtili 12 milj na sekundo proti zvezdi Vega — kam, tega ne ve še nihče.

Dve milijardi let že kroži zemlja okoli sonca in dvesto milijard let že leti sonce po svoji poti — a kam in zakaj, ni še pojasnjeno. Na bilijone in trilijone živih bitij je medtem živele in zginele na zemlji, bilijone se jih še rodi in umrje. En-

krat pa bo konec zemlje — razbije se na kosce ali se stopi kot snežinka v večnem vročem telesu — konec bo sonca, ampak drvenja, vrtenja in življenja ne bo konec.

Sile, iz katerih se plodijo sonca, svetovi, elementi in bitja, živa večna. Te nimajo začeta ne konca.

"Morje", katerega reže naša ladja-zemlja, kakor submarinka, na potu okoli sonca in katerega reže sonce, ki drvi 12 milj v sekundi proti Vega, se imenuje eter. Kakšen je eter v svojem bistvu, ne ve še nihče. Najbrž bo tista večna energija-materija, ki je podlaga vsemu, iz katere izhaja vse in v katero se vrača vse — zato, da spet izide v večnem krogotoku.

Večno drvenje, večno vrtenje. Ako bi bilo kje vso večnost razumno bitje, ki bi gledalo to drvenje — kako monotonno, kako nesmiselno bi se mu vse to zdelo! Kako brezglaven in neumen je ves ta proces drvenja, drvenja in drvenja v svoji neakotni veličini ...

Ampak mi živimo povprečno 50 let — 50 let se kavamo in izkopavamo drug drugemu oči radi stoterih oslovih senc — zato nimamo časa niti ne čutimo potrebe, da bi se zamislili v večji proces.

Večno drvenje, večno vrtenje. Kako monotonno, kako bedasto!

Merkurij na soncu

Dne 10. novembra se izvrši na nebu fenomen, ki ga priprosti ljudje ne bodo opazili, na katerega pa se astronomi pripravljajo že čele mesece. Planet Merkurij, ki je najbližje soncu, pojde ta dan preko sonca. To se pravi, da bo Merkurij v ravni črti med zemljo in soncem. Če bi bil Merkurij bližje nam, bi povzročil solnični mrk, pokril bi sonce; ker pa bo planet 62,600,000 milj od zemlje, ne bo naredil za pristo oku nobenega mrka, samo v teleskopu se bo videl kot drobna črna pika, ki se bo pomikala preko sonca.

Prehod Merkurija čez sonce bo deloma viden na Pacifiku, zlasti na Havajskih otokih, popolnoma pa bo viden v Avstraliji. Tam se zbira astronomske iz vseh dežel, da bodo opazovali in fotografirali ta fenomen. Astronomi se zanimajo za ta dogodek radi tega, ker jim nudi lepo priliko, da preizkusijo Einsteinovo teorijo glede premikanja nebesnih teles in hitrosti letenja svetlobe.

Nekaj informacij glede planeta Merkurija našim čitateljem, katerim ni dosti ali morda nič znanega o njem, ne bo škodilo:

Merkurij je najbližji planet soncu; drugi je Venera in potem je naša zemlja. Od sonca je oddaljen najmanj 28,550,000 milj, največ pa 43,350,000 milj. Razlika je v podolgastem krogu, v katerem kroži okoli sonca. Zemlja je oddaljena od sonca približno 63 milijonov milj. Ker je torej Merkurij tako blizu, naredi svojo pot okoli sonca v 88 dneh, dočim potrebuje zemlja 365 dni in šest ur. Merkurij pa ima eno posebnost. Dočim se zemlja zavrti okoli svoje osi v enem dnevu (vrti se tisoč milj na uro), se vrti Merkurij tako počasi, da se zavrti istočasno, ko dokonča svojo pot okoli sonca, torej v 88 dneh. Merkurijev dan in leto sta torej enako dolga.

Merkurij je veliko manjši od zemlje. Njegov premer znaša nekaj čez 3000 milj, premer zemlje pa približno 8000 milj. Ker je Merkurij tako blizu sonca, je vročina na njem najmanj sedemkrat večja kot na zemlji. Kot je razvidno iz planetovega vrtenja okoli osi, so tam popolnoma drugačne razmere glede temperature. Dan traja 44 dni in takrat je tista stran oble silno razbeljena; na drugi strani, kjer je 44 dni noč, pa mora vladati hud mraz. Iz tega sklepajo astronomi, da je Merkurij mrtev svet kakor naša luna.

Otroški mrtvoud.

V minolem mesecu se je v raznih krajih precej razpasa epidemija otroškega mrtvouda (infantile paralysis). Nekod po srednjem zapadu so zaprli šole in odredili izredne predvidnosti ukrepe, da se obvaruje zdravje otrok. Zdi se pa, da epidemija ponehava.

Zapiranje šol v ogroženih okrajih je brzokone jako pametna stvar; ali taka predvidnost je brez pomena, ako se ne pazi, da otroci ne pohajajo gledalščin in spleh da se izogibajo gneči.

Otroška paraliza je nalezljiva bolezen. Otroci so sicer v splošnem jako manj dovzetni za to bolezen kot za osepnice, kurje kože in enake otroške bolezni. Na drugi strani pa so posledice okuženja mnogo bolj resne, kar opravičuje najstrožje varnostne mere. Pravzaprav nihče ne zna, kako se otroška paraliza razširja od človeka do človeka. Nekateri odlični zdravoslovci trdijo, da nepasteurizirano mleko igra pri tem veliko ulogo, ako se mleko okuži. Nekateri so mnenja, da muhe prispevajo k razpasanju te bolezni.

Predvidnost narekuje izolacijo bolnikov, rabo edino pasteuriziranega mleka, običajno temeljno higijeno, zlasti umivanje rok pred jelom in zaščito pred muhami in enakimi žuželkami. Otroke treba odstraniti od bolnih oseb, karkoli naj imajo, dokler se ne ugotovi, da ne gre za nalezljivo bolezen. Celo malenkostno slabost treba uvaževati, kajti začetni simptomi resne infekcije utegnejo biti nevarni.

Čim kdo zbolí na otroški paralizi, treba pred vsem takojšnje in pravilne zdravniške oskrbe. Pri tej bolezni treba se bolj bati posmrtnih pohabljenosti kot takojšnje smrti, ako se pravilno ne zdravi. V večini slučajev je bolezen ob primerni oskrbi lahko ozdravljiva. Otroci, ki ostanejo za vedno pohabljeni vsled te oblezni, bi morali biti le izjema.

Otroška paraliza je bolezen živcev. Ako bolnik zgubi rabo noge ali roke, ne tiči vzrok v mišicah, marveč v živcih. Radi tega vadbna mišice ne pomagajo. Narobe vadbna utegne le poslabšati položaj, ker ojača je rabljive mišice tako da postane pohabljenost vled kontrasta še bolj izrazita. Ta okolščina dokazuje potrebo kompetentne zdravniške oskrbe za slučaj paralize. — F. L. I. S.

Povraje Merkurija, kolikor ga je mogoče opazovati skozi teleskop, je golo akajolje.

Vesti iz Jugoslavije

GOSPODARSKI POVZDIGI PREKMURJA.

(Izvirno.)

Prekmurje je bilo tisoč let pod Ogrsko, ki je tamonje prebivalstvo madžariziralo; kolikor je bilo, da so se danes Prekmurci po jeziku Slovenci. Gospodarsko so bili vedno le delavci na veleposredstvih grofov in baronov. Ma- kmetije in bajte doma jih ne so mogle preživljati, dani so se posamezniki med njimi, zlasti učitelji, silno trudili, da napra- vijo za povzdigo gospodarstva, kar se le da.

Na obnem zboru tamonjega gospodarstvenega društva za Prek- murje je poročal tajnik g. Vojak o tem tako-le:

"Bilo je leta 1878, ko se je mlad učitelj, poln idealov, napo- til na svoje prvo službeno mesto na "Goričko" in sicer v Fokovci. Prekalma je videl veliko revšči- no prebivalstva te pokrajine in prišel do zaključka, da bo imel mnogo dela ne samo v šoli, am- pak tudi izven šole, da spravi prebivalstvo v gospodarskem o- ziru v boljše razmere in da ga skuša rešiti te revščine. Ker je "Goričko" glede podnebja, lege in rodovitnosti zemlje jako pri- pravno za sadjereje, se je odlo- čil, da vzbudi zanimanje prebi- valstva za to panogo gospodar- stva. Zato je takoj začel na svo- jem vrtu gojiti drevesa, ki jih je začetkom zastonj, pozneje pa za malenkostno ceno oddajal kmetovcem. Okolice šole pa je zasadil z najzlahtnejšimi sadni- mi drevesi, ki so začela roditi že v kratkem času 3-4 let. Vse to je učinkovalo na prebivalstvo jako probudno.

Par let nato je veliko župan- stvo (zakonodajno oblastvo ve- like županije) odredilo, da vsaka občina, kjer se nahaja ljudska šola, mora urediti najmanj 600 kfr. veliko drevesnico. Te na- novo nastale drevesnice so se de- lama prosevale, večina jih je bilo v slabem stanju, ponjveč radi nezadostne strokovne izob- razbe vzdrževalcev drevesnic. Kot večšega in razumnega sadja- rja ga je kmalu na to, t. j. l. 1885 zakonodajni odbor železne županije imenoval za oskrbnika- nadzornika drevesnic. Kot tak je obdržal mnoga prebiva- lca in je tudi demonstriral prak- tično negovanje sadnega drev- ja.

Kot funkcionar tedanjega go- spodarskega društva je priskr- bel, da je veleposesnik grof Szapary prepustil v občini Šlo- gospodarskemu društvu 5 kat- orovne zemlje v svrhu naprave ozorne drevesnice in sadovnja- ra in sicer za dobo 30 let. In- tako je l. 1894 na tem kompleks- u uredil drevesnico v površini 1700 kfr., ostalo pa je zasadil s 665 sadnimi drevesi. Tudi to drevesnico je gospodarsko dru- štvo zaupalo njemu v oskrbov- nje. Iz te drevesnice se je delo- ma po znižani ceni 10-637 komadov sadnih dreves, t. j. po 30 do 40 vinarjev. Kot o- skrbnik te drevesnice pa je bil nagraden s sadjarskim orodjem in z denarnim zneskom, od kme- tijskega ministrstva pa je gva- raten prejel častno diplomu za vrzno oskrbovanje drevesnic. Bil je tudi oskrbnik obš. dreves- nice, iz katere se je izdalo blizu 10.000 komadov sadnih dreves. V zadnjem desetletju se je go- spodarsko društvo pod njego- vim strokovnim vodstvom tru- dilo za povzdigo vseh panog kmetijstva in domače kmet. obr- ti. Tedaj so se letno priredili 3 do 4 tedne trajajoči tečaj za kmetstvo v Murki Soboti, v Martjancih in v Puconcih. Na vsakem teh tečaju je predaval po sedemkrat o splošnem kme- tijsstvu. Imel pa je številna predavanja tudi po mnogih dru- gih občinah severnega Prek- murja. Razna njegova taka predavanja je gospodarsko dru- štvo tudi ponatnilo in jih v obliki letakov razširilo med na- rodno. Ko je v prošlem stoletju tudi naše vinograde uničila tri- na, je bil med prvimi na delu, da pomaga pri rekonstrukciji vi- nogradov. Da se je uporaba u- metnih gnojil po "Goričkem" ta-

Vprašanja narodnih manjšin v Evropi so vedno na dnevnem redu. Obstoji tudi Unija manjšin pri Društvu narodov v Ze- nevi. Ta ima od časa do časa svoje konference, ki so zelo za- nimljive. Letos je bila taka konferenca te dni v Sofiji (Bol- garija). O stališču jugosl. dele- gatov na tej konferenci poroča beigradska "Politika" (vodilni organ srbske inteligence) tako- le:

Naša delegacija je že prejšnji dan razdelila vsem članim tujih delegacij svojo spomenico o po- ložaju Slovencev v Istri in Go- rici. Imel sem priliko opazovati te tuje iz raznih delov sveta, kako so z največjo pazljivostjo pregledovali spomenico in se čudili, da je v kulturni delu, za- kakšno velja Italija, mogoče brezobzirno uničevanje naroda, ki šteje nekaj stotisoč duš. Ču- dili so se in z neverjetnostjo ogledovali razvaline slovenskih in hrvatskih šol in kulturnih ustanov v Istri in Gorici. In ako bi spomenica ne bila tako dobro dokumentirana, bi jo bili naj- brže prav tako pustili ležati kakor mnoge druge. A ko so se slišali zastopnika slovenskih manjšin, Wilfana, poslanca v rimskem parlamentu, kako brez vsakega pridržka pred vsemi de- legati potrjuje točnost naše spomenice, ni niti pri enem iz- med njih ostal najmanjši dvom o sistematičnem zatiranju in raznarodovanju našega življa v Italiji.

Obramba italijanske delegaci- je je bila več nego revna. To niti ni bila nikak obramba, mar- več so Italijani-Uniji postavili enostavno nož na vrat: ako bo nadaljevala razpravo o slovenski in nemški manjšini v Italiji, bodo zapustili So- fijo in izstopili iz Unije. Spričo takega položaja sta se naša in nemška delegacija na prošnjo ostalih delegacij zado- voljili z doseženim moralnim uspehom in odstopili od nadal- jnje razprave. Toda ta razprava je samo odložena, ker dajejo sklenjene resolucije nam in Nemcem pravico, da vprašanje naših manjšin v Italiji znova spravimo na dnevni red, ako in- kadar se nam bo zdelo potrebno.

Stara korenina. V Rovišah pod Sveto Goro, ki je znana in priljubljena izletniška točka, stanuje 90letni starček Janez Bren. Vkljub svojim visokim le- tom in precej hudi poti jo rad večkrat peš primahva v Litižo. Na zadnjem sejmu mu je nekdo v gneči ukradel denarnico z vsebi- no okrog 750 Din. Sedaj ima mož radi tega več potov.

Smrtna kosa. Umri je v Ljub- lani na poslednih krute zahrbt- ne bolezni Ludovik Rojc, črko- stavec. — V Središču od Dravi je nenadoma umrl kovaški moj- ster in posestnik Jože Veselko v starosti 43 let. — V celjski jav- ni bolnici sta umrli 18. okt. 89- letna Marija Bukovec iz St. Jur- je ob juž. železnici in 58-letna Marija Zumer iz celjske okolice.

Otroška paraliza zapira šole; časopisje prinaša šolske naloge. Lexington, Ky., 3. nov. — Prvič v zgodovini tega mesta se otroci ude svojih šolskih nalog potem časopisja. V mestu na- mrom razsaja otroška paraliza in vse šole, cerkve in druga javna shajališča so zaprta vsem šolo obveznim otrokom za nedoločen čas.

Dva dnevna časopisa, ki izha- jata v mestu, sta bila naproš- na, da bi tiskala šolske naloge. Zelji sta ustrepla in sedaj prina- šata v svojih kolonah naloge, ki se jih otroci uče na svojih do- movih.

Ker so vsi otroci kvarantira- ni, jih učitelji ne morejo obiska- ti, da bi pregledali njih naloge. Radi tega bo moral vsak učenec prinesiti v šole, kadar se odpo- seznam svojih študij in na pod- lagi tega seznama se bodo delili redi.

Ruska revolucija v filmu. Moskva, 3. nov. — Veterani sovjetske revolucije bodo lahko prihodnji teden, ko se praznuje desetletnica zavladaanja sovj- tov, videli prizore, ki so jih sami doživeli drugi teden v novembu- leta 1917. Vse faze komunistič- ne revolucije so filmirane in se bodo predvajale v gledališčih.

Škafarska indu- strija v pravi luči

Mezde neorganiziranih delavcev v tej industriji so nizke.—Dve tretjini tvorijo delavce.—De- lavnice, v katerih delajo neor- ganizirani delavci, so nesna- žne, stanarina je nizka, poslop- ja so stara.

New York, N. Y. — Delavski departament je dokončal prei- skavo papirne škafarske indu- strije. Njegovo poročilo le potr- di, da so bili škafarski delavci popolnoma opravičeni, ko so la- ni proglasili stavko v tej indu- striji. Ženske, ki kupujejo klo- buke, ki so navadno v papirnih škafah, možje, ki kupujejo smotke, ki so položene v papirne škafke, se gotovo zanimajo, v kakšnih razmerah se producira- jo škafke iz papirja.

Poročilo delavkega depart- menta pripoveduje: Ta indus- trija je nastanjena v starih poslo- jih. Nizka najemna je važna, kjer se potrebuje veliko prostora, da je v njih prostor za reči- majne vrednosti. To je vzrok, da so delavne razmere v tej in- dustriji pod standardom drugih industrij.

Zelo težko je v tej industriji obdržati delavnice čiste, ker mo- ra biti prostor za lim, pop, lepilo in papir. Tovarne stoji v distriktih, kjer so goste stanovanjske ka- sarnе. Zadnja leta se je v to in- dustrijo uvedlo strojno delo, da- siravno je še nekaj leta sem prevladovalo ročno. Strojno de- lo je znižalo število delavcev za 32 odstotkov. Strojna produkci- ja je pričela leta 1914 in do leta 1922 je bilo število delavcev v tej industriji znizano že za 32 odstotkov. Varnostne naprave najbrž ta industrija ne vpošte- va, kajti departament poroča o 350 poškodbah v enem letu.

V. unijah delavnicah je sred- nja tedenska mezda za delavke \$23.00, v neunijah pa \$19.93. Delavci prejemaajo na teden \$37.14 v unijah delavnicah, v neunijah pa le \$32.86. To za- služi, ako delajo skozi ves te- den. Delavci pa malokaterkrat delajo ves teden.

Neorganizirana delavnica se ne izplača za podjetnike. To pri- znajo zdaj podjetniki sami. Pod- jetniška organizacija se je raz- pustila in med podjetniki divja najhujša konkurenca. Cene za neunijske produkte so tudi ni- žje. Veliko podjetnikov zdaj pri- zna, da pride red le tedaj v in- dustriji, ako se sklene mezdna pogodba z delavci. To pomeni, da je za podjetnike tudi bolje, ako so delavci organizirani in je mir med delavci in podjetniki.

Liga naj molči za Chicago! Ottawa, Ont. — Protibritska križarska vojna čikaškega župa- na Thompsona je tako užalostila nekega Kanadčana, da je apel- iral na premijerja Kinga, naj iz- posluje, da Liga narodov določi prvo nedeljo v decembru za sploš- no molitev za Chicago!

Uljuden ropar. Chicago. — Mable Helger in njen spremljevalec, Frank Det- loff, sta bila v terek večer oro- pana na 6254 Justine cesti. Ban- dit se je oprostil, ker jih moti, in zahteval, da mu izročita vse dragocenosti. Pobral jima je suknje, prstane in \$68 v denar- ju, se za vse zahvalil in izginil.

Calles konferira z Morrowom. Mexico City, 3. nov. — Pred- sednik Calles je večerjaj pet ur konferiral z novim ameriškim poslanikom Dwight Morrowom. Calles je odpeljal poslanika na svojo farmo, kjer ga je pogostil. Poslanik je bil zelo dobre volje, ko se je vrnil domov.

Chicago dobi nov akvarij. Chicago. — Nov akvarij, ki bo stal tri milijone dolarjev, so za- čeli graditi v Grant parku. Den- nar je dal pokojni kapitalist John G. Shedd, ki je zapisal v o- poroki, da mora Chicago imeti največji akvarij na svetu. Akva- rij bo impozantna stavba s kra- snimi terasami naokrog.

Agitiranje za "Prosveto". Chicago. — Človek pride na svet z zapri- mi pesmi in pravi: "ves svet je moj." umira pa z odprtimi rokami in govori: "glejte, ničar ne vzamem s seboj!" — (Talmud).

Truplo bivšega urednika najde- no v jezeru.

Chicago. — Truplo Theodorja Kelerja, bivšega pomožnega u- rednika čikaške Abendpost, je bilo v terek večer najdeno blizu mestnega pomola. Vse kaže, da je Keler storil samomor. Nje- gova obleka je bila najdena na pomolu v ponedeljek in od ta- krat je obrežna straža iskala njegovo truplo. Keler je izginil s svojega doma pred par dne- vi.

Keler je bil rojen v Nemčiji. Svoj čas je bil član uredniškega štaba pri Collier's Weekly. V zadnjem času se je nahajal v finančnih potežkah in te so ga najbrž poglale v smrt.

Poslni ropar obsojen. Cincinnati, O., 2. nov. — Jo- seph Bertsche je priznal krivdo, da se je vdeležil poštnega rop- na Wingate alleyju v Chicagu. 1924. Roparji so takrat odnesli \$150.000 poštnega denarja. Bertsche je bil obsojen na štiri leta zapora.

Nad 30 prič je bilo navzočih pri obravnavi, ki so bile pozva- ne iz raznih ameriških mest. Med njimi je bil tudi reverend Herbert Wilson, ki je bil pokli- can iz zvezne kaznišnice San Quentina, da priča proti Bert- scheju. Wilson se je tudi ude- ležil dotičnega rop-ja in je bil po- zneje obsojen v dosmrtno ječo radi umora.

Železnika nesreča. Chicago. — 22 oseb je bilo ranjenih, med njimi dve zelo težko, ko je voz Gary Railways kompanije skočil iz tira v terek popoldne in priletel v železni svetilniški drog.

Potniki so izjavili, da je voz drvel z veliko naglico in na kri- tišču 27 ceste in Broadway uli- ce je skočil iz tira.

Socialisti v Nemčiji izgubili pr- vo bitko za odpravo smrtni kazni. Berlin, 3. nov. — Zbornični odsek za novi kazenski zakonik je večeraj s 17 glasovi proti 11 zavrgel predlog socialistov za odpravo smrtni kazni v nemški republikli.

Suhaški agent obsojen radi pijanosti. Little Falls, Minn., 2. nov. — Suhaški agent Walter Abel je bil v terek obsojen na 40 dni zapora in \$250 kazni, ker je vozil neki avtomobil, ko je bil pijan. Obnem je bil tudi od- puščen iz državne službe.

Američani pokadijo letno 75 mi- liard cigaret. Washington, D. C. — Ameri- čani so svetovni kampijoni v ka- jenju cigaret. Vsakdo leto popu- šijo 75 do sto milijard cigaret.

VAŽNO ODKRITJE V MATE- MATIKI. 80letnemu švicarskemu ma- tematiku Henriku Maurerju se je v zadnjem času posrečilo u- spešno rešiti problem, ki utegne docela preobrniti sedanj način umevanja in proučavanja trigo- nometrije. Maurer, rodom Švi- car, je živel dolgo let na Ru- skem, kjer si je stekel glas iz- vrstnega matematika. V pozné- jih letih se je preselil v Švico.

Napisal je več matematičnih knjig, ki so bile vse zelo origi- nalne. Zadnje delo pa je na- ravnost epohalnega pomena. U- stvaril je popolnoma nove defi- nicije za gonometrične funkcije sinus, kosinus in tangens. Tri- gonometrija, ki potom sinus, kosinus in tangens računa trikotnike, je sicer čista geome- trična veda, a do Maurerja se še nobenemu matematiku ni posre- čilo, da bi jo mogel res obrav- navati čisto geometrično brez računskih pomožnih operacij. Se- le on je izpeljal gonometrične in trigonometrične formule iz zakonov čiste geometrije. Ta- ko obravnavanje trigonometri- je je naravnost in pred- vsem laglje umljivo.

Človek pride na svet z zapri- mi pesmi in pravi: "ves svet je moj." umira pa z odprtimi rokami in govori: "glejte, ničar ne vzamem s seboj!" — (Talmud).

Dijamanti in njihov izvor

Ze od svojih začetkov je imel človek prirojeno hrepenenje po osebnem okleščanju. Drevni gro- bovi nam razodevajo to nagne- nje in človeško nadarjenost za ustvarjanje umetniških dragu- ljev. Tekom železnega veka so si divjaki napravljali svoja lepo- tičja iz železa in školjk. Doma- čini na Salomonovih otokih so rabili posušena krzna, koške kosti in kamenčke za izdelova- nje lepotičnih predmetov. V drugih dobah zgodovine so per- ja in jagode služile za okleščanje.

Sama beseda juvel (jewel), ki izvira iz francoske besede "jole" (jo, radost), je značilna za hre- penenje človeške narave po bise- rih ali vsakovrstnem kinču. Dragulji so zato igrali važno vlogo v zgodovini in umetnosti človeštva. Dandanes, kakor v davnih dobah, so še vedno naj- bolj priljubljeni dar v znak lju- bezni in spoštovanja. Pri današ- njih jutrovnih narodih nahajamo skoraj vsako vrsto osebnega kinča, od enostavnega znaka ka- ste na čelu Indijca do sijajnih primerov kovanih zlatenin in sre- brnin v raznih pokrajinah Indi- je. Pa tako lepotičje ni niti brez pomena ali koristi. Polagoma so razne oblike draguljev in lepo- tičja postale simbol dostojan- stva, olike okusa ali razreda človeka, ki jih nosi.

Dijamant se vsepovsod pri- znava kot plemič izmed vseh bi- serov. Je najtrša, najmanj mi- njljiva in tudi najvrednejša izmed vseh rud. Ze te same kakovosti so napravile dijamant najdrago- cenejši biser od pravadnih dni. Resnični sijaj dijamanta pa se udejavlja le potem, ko je bil pravilno izbrušen, tako da po- stane mnogokoten. Umetnost brušenja dragih kamenov, tako- zvano facetiranje, se je razvila takom zadnjih 200 let.

Mnogo poskusov se je napra- vilo za izdelovanje dijamantov na umeten način, ali brez velikega uspeha. Ti poskusi pa imajo veliko znanstveno važnost, ker nam razodevajo tajnost, kako je narava ustvarila ta znameniti kamen. Fizike in kemične po- sebnosti dijamanta so bile že predmet obširnih študij in so zlasti zanimive zato, ker dija- mant in grafit ali oglje so kemi- čno ena in ista stvar, pa fi- zično vendarle tako različna. Dijamant je najčistejši ogljik (carbon); in zares valed vpliva ali elektricitete se dijamant pretvori v enostavno oglje. Dija- mant je dober prevodnik toplote in ob tipanju je mrzlejš kot ste- klo ali ponarejeni dragi kamen.

Mera za velikost oziroma težo dijamantov je karat, ki je enak 3.17 gramom (7000 gramov ali grains je en funt) oziroma v metričnem sistemu je enak eni petinkini enega grama (en kilo- gram ima 1000 gramov). Ena unca (šestnajstina enega funta) dijamantov bi torej vagnala 141 in pol karatov in, ako bi po- samezni dijamanti vagali po en karat, bi predstavljala vrednost približno \$125.000. En sam ka- men pa, ki bi vagal eno unco, bi bil vreden vsaj tri četrtine ene- ga milijona dolarjev. Cena di- jamanta namreč primerno ra- ste z večično kamna.

Ljudska vraža je pripisovala dijamantov, kakor vsem bise- rom, posebne čudotvorne moči, kakor na primer da obvarujejo pred blaznostjo ali pred vplivom strupa. V srednjem veku je di- jamant zaslovel kot mirotvor- nik med možem in ženo.

Skupna svetovna zaloga dija- mantov je omejena. Težko je ugrabit, koliko karatov dragih kamnov je še vedno skritih v zemlji, dejstvo pa je, da se je odkrilo le malo važnih dijamant- nih jam. Ko se te naslage dija- mantonose zemlje izčrpa, ni- hče nima pojma, od kod bodo do- bivali novih dijamantov.

Dijamanti, ki se danes izkopa- vajo, režejo in razpečavajo, so nastali vled naravnih sil v pra- davnih dobah. Kako so biseri nastali, ne vemo natančno, ali znanost nam razodeva, da so na- stali mnogo milijonov let, pred- no je življenje, rastlinski ali ži- valsko, moglo obstajati na zem- lji. Nič živečega ne bi bilo mo- gilo prenašati ogromno vročino in pritisk, pod katerimi so se u- stvarili ti oglikovi kristali.

Mogoče je tudi, da so dijamanti meteoritnega ali izpodnebne- ga izvira, t. j., da so se takom kakega ogromnega pretresa v vesoljstvu utrili na zemljo iz katerega drugega planeta. Kaka- koli so se prvi pojavili na zem- lji, moramo domnevati, da so najprej obstajali v obliki noko- likih ogromnih skupin kristalov. Milijoni let so morali preminiti, predno so se te skupine krista- lov razkosale in jih je blatna plava ilovica odnesla s seboj in raztresla. Ogromno let je tudi minilo, predno se je ta ilovica po- sušila in postala trda kot skala. V njej se danes dijamanti na- hajajo kot rožine v pogaci.

Dijamantna polja obstojajo iz naslag plave skale, ki so bile že iskane do takih globlin, da je dijamantni rudnik bolj primerna beseda kot dijamant- no polje. Polja so to zares bila, ko so pobirali prve drage kamne v prsti na površini. Kopači so kmalu izčrpali površinsko prst in, ko so prišli do trde skale, so opustili nadaljno kopanje. Neki podjetni rudokop pa se ni hotel udati. Nenadno je prebil tenko plast trde skale in odkril pod njo bogato plavo ilovico, ki je dala od sebe veliko količino dijamant- tov.

Plava ilovica, ki vsebuje dija- mante, se iskava iz rudnika in raztrese čez obširna polja, ki jih zovejo "compounds." Tu se ilovica izpostavlja vplivu ele- mentov za dobo 12 do 18 mese- cev. Pod vplivom sonca, vode in zraka vpliv del ilovice razpa- de, ali nekateri deli so tako trdi, da jih morajo stroji razmeti. Nato se ilovica izpere. Razpada ali razmetla ilovica se pomeša z vodo in se napelje skozi razna korita, na dnu katerih se naha- ja debela plast maše. Rastopli- va ilovica in kamenčki se ispe- rejo, dočim dijamanti ostanejo na dnu v maši.

Približno po en karat dijamant- ov se pridobiva iz vsakega va- gona, t. j. iz 20 kubčnih čev- ljev plave ilovice. Ali vaak di- jamant ni biser. Večina jih je primerna le za industrijsko ra- bo, kot na primer za vrtnale osti, kjer je treba najtrkega sreda. Ono malo dijamantov, ki se la- hko rabiyo kot dragulji, se rasi- kuje med seboj po čistosti in barvi. Fini beli dijamanti bres napak so izredno redki.

Ne le izkopavanje dijamant- tov je jako dragocena stvar, ali predno so primerili za rabo kot lepotičje, treba jih izbrusiti in izgledati. Tudi visoka carina treba vpoštovati. Cene na de- belo za dijamante predpisuje neki sindikat, ki je ena izmed najmočnejših finančnih organi- zacij na svetu in ki kontrolira vso produkcijo velikih rudnikov. Dijamantni sindikat urejuje ce- no dijamantov in stalno poja- majoča zaloga istih sili cene stalno navzgor. Dandanes je cena na debelo večja kot je bila cena na drobno pred desetimi leti.

Dijamantni prah, ki nastaja pri brušenju, se zopet rabi za iz- glajevanje dijamantov. Dija- manti se brusijo potom železne plošče natresene s dijamantnim prahom. Brusilec je jako izurjen rokodelce, kajti labrukeni dija- mant ima 58 kotov ali solčnih lic. Popolnost istih je povsem odvisna od njegove sposobno- sti in dobrega očesa.—F.L.S.

Tudi socialisti na Poljskem zmagujejo. Obširne volitve v velikem poljskem industrijskem mestu Lodzu so končale z nepri- čakovano veliko zmago poljske socialistične stranke, ki je sama dobila 55.000 glasov. Poleg poljskih socialistov, so dobili le- po število glasov tudi nemški in šidovski socialisti, ki so nasto- pili z lastnimi kandidatnimi listami. Nemška socialistična lista je dobila 29.000, šidovska pa 15.000 glasov. Socialisti v lodzki občini imajo absolutno večino. Ta zmaga je toliko bolj pomembna, ker vodi Pilsudski baš sedaj hudo borbo proti soc. stranki, ki je v ostri opoziciji napram njemu in njegovemu re- žimu.

SLOVENSKA KUJARICA želi dobiti službo pri Slovencih ali Nemcih in sicer v restavran- tu. Za pojasnila oglašite se na: 1333 National Ave. Milwaukee, Wis. Tel. Orc. 3967. (Adv.)

Valentin Gorjanski:

ŠKODLJIVA IGRAČA

Neka igrača, ki sem jo slučajno izšelil v izloženem oknu mi je izredno ugajala. Vstopil sem in jo kupil. Vsa igrača je obstojala iz steklenice za črnilo in neverjetno dobro ponarejena maza črnila. Če si prevrnil steklenico iz podložil maza, bi vsak mislil, da si razlil črnilo.

Jaz sem vesel človek. Celo bolj vesel, kot se pa mojim totem spodobim. Rad napravim kakšno šalo. Brez dolgega razmišljanja sem stopil k znani družini, za namenom, da jo spravim malo pokonci. "Tu, pogledajte," sem dejal, "kako poceni sem kupil tole črnilo. Polna steklenica 20 kopejke..."

Besede "poceni" učinkuje kakor elektrika, celo popolnoma brezpomemben predmet ali tak, ki mu ne veš, koristi zbudijo pozornost, če je bil poceni pridobil.

"Da," sem nadaljeval, "vesel sem, da se mi je posrečilo ta ugoden nakup! Zelo sem zadovoljen. Tudi moja žena bo vesela. In celo moja tašča bo prijaznejša z menoj... ah!"

Spretno sem pahnul steklenico na prt in se spretnejše sem podložil ponarejeni mazi pod njen vrst.

"Moj bog! — sem vzklil ves obupan."

Hišna gospodinja je letala po sobi in klicala slušince. Neosrečni mazač črnila se je odražal na čistem prtu. Pet let se je edina hčerka mučila s tem umetniškim delom.

Bil sem z učinkom zadovoljen, nadaljeval sem šalo in se iznebil še par obupan vzklilov, polnih razburjenosti, obžalovanja in najpogostejše prošnje, naj mi oprostite.

"Hitro, hitro!" je kričala gospodinja. "Kos papirja ali cunjno. — Hitro..."

Uboaga žena se mi je že smilila. Užaljena in v skrbeh je ogledovala prt.

"Pomirite se, sem dejal v želji, da bi šalo še malo nadaljeval. "Pomirite se! Kupil vam bom nov namizni prt..."

"Kaj je zakrčila jezna gosa z brezmejnimi zaničevanjem."

"Vi in kupili? Vi, ki nosite že drugi klobuk mojega moža in ki jeste trikrat na teden pri nas. Vi, ki mažete nekakšne neumne in nepotrebne podobice, mesto, da bi se lotili dela? Vsi se smejejo Vašim zmazkom! Vsi, vsi! In nihče vam ne verjame, da ste umetnik... Silite — nihče!"

Bil sem užaljen. Grobe ženske. V tem trenutku je povedala vse, kar je akirala v dnu svoje malenkostne, brezpomembne duše pod masko dobrotljivosti.

"Sramota," sem dejal. "Kaj vas ni sram, da mi vse to pripovedujete? Zal mi je za to šalo... Tu, le pogledajte!"

Vzel sem mazač — ploščat kos železa, namazan s črno barvo — z mize in ga s steklenico vred vtaknil v žep. "No, vidite — nič ni! Samo trik. Nobene sledi ni več! Le vaše ostre besede so ostale..."

Zdaj je bil efekt še večji. "Takole! Le šala?" je vzklila gosa s prijetnim glasom. "Takoj sem si mislila..."

"In klobuki vašega gospoda soproga? In obedi? In moje slike?"

"Oh, kako ste otročji. Kaj ste res mislili, da sem govorila resno? Sram vas bodi!" je ljubazno gostolela gosa.

Jaz vse rad verjamem. Zares sem si mislil, šalo treba razumeti. Tako ostroumna žena me je potegnila v trenutku.

"Hočete skodelico kave?" je nadaljevala gosa.

Kmalu sem srebrel kavo in se pogovarjal z malim Jurčkom, na katerega je moja šala očividno močno vplivala. Jurij je imel v svojem kratkem življenju priljubljenost, da je že marsikaj lahko opazoval in je vedel, da imajo nesreče s črnilom navadno neprijetne posledice.

"Ne razumem," je dejal in me opazoval s svojimi resnimi očmi, "ne razumem! Razliti ste črnilo in prt je ostal čist... Ste čarovnik?"

"Seveda," sem odvrnil. "Čarovnik sem, meni je vse mogoče..."

Jurjevo spoštovanje do moje osebe je ogromno naraslo.

"Toda gotovo ste dobrodušen čarovnik?" je vprašal boječe. "Seveda! Dobrodušen!" sem potrdil.

Otrok se je zamislil. Preteklo je par minut. Sedel sem pri hišni gospodnji in sva prijetno kramljala. Bila je prijazna, kakor še nikdar poprej. "Moj mož ima še en klobuk, ki ga ne nosi... Tega vam dam."

Ne vem, zakaj je mislila, da bo večje število klobukov olepšalo moje življenje... Toda jaz sem skoz in skoz časten človek. Nikomur ne znam ničesar odreči. Jasno, bom sprejel tudi ta klobuk. Kaj naj pa storim?

Ko sva se še tiho in mirno pogovarjala, se je naenkrat pojavil mali Jurček in z energično kretnjo prevrnil steklenico črnila, ki ga je prinesel z očetove pisalne mize na oni nesrečni prt.

"No, čarajte še enkrat! Prosim vas! Zelo mi je ugašlo..." I, je zvenel njegov prijetni otroški glas v tišini.

Kaj je treba še popisovati, kakšen je bil konec te afeze?

"Vi kvarite otroke! Vi — zverin!," je kričala gosa in preteče stopila proti meni.

"Toda, dovolite!" sem skušal protestirati.

"Ničesar ne dovolim!" je plahala ona. "Vi ste star nepridiprav! Vi ste nevarnem uničevalcu tute lastnine! V čaj dajte zmirom šest kočkov sladkorja... Vaša žena, ki ste jo neprestano varali, vas je zapustila..."

"O, nesrečnica! Objekala je zdaj sebe, zdaj mojo ženo, zdaj uničeni prt!"

Jadrno sem se odpravil. Za seboj sem čul karanje, pomešano z Jurčkovim usmiljenjem vzbujajočim jokom.

"Mamica! Saj ne bom več!" je kričal ubogi otrok, ki je postal žrtve mojega brezmejnega zaupanja odraslim. Bilo mi je zelo žal...

Jelena Andrejeva

Jelena Andrejeva je bila zamisljena, otožno dekle, vendar pa v svoji notranjosti — kakor vse mlade ženske — željna ljubezni in izkustva. Bivala je pri tati na kmeth in je pisala sramežljive pesmi o princih, ki imajo zvezde na čelu. Venomer je čakala, da pride iz neznane dalje tak princ, in se ni nikdar naveličala hrepenčih sanjarij.

Toda čas je mineval. In dekletovo dušo je zasedel osat samotnih let, kakor zarase neobljudeno belo hišo ondi ob reki," je zapisala nekoč v svoj dnevnik.

Ni opazila, da ji je bilo že petindvajset let, kmalu tudi sedem in dvajset. Tri leta zaporedoma je prepričevala sebe in bližnje, da ji je šest in dvajset let.

Tedaj pa ji je jela ničevnost njenega življenja postajati čedalje bolj jasna. Že je bila tridesetletna deвица. Prihajalo ji je malodušje: "Nikomur nisem potrebna... vsi principi so izginili... in jutri dopolnim trideseto leto." Z bridkimi čustvi je zapisala te besede v dnevnik, ki je bil poln pritaženih solz, nerazodetega gorja in neizpolnenih sanj. In ko se je nekega dne izprehajala s prijateljicami, je kakor po naključju zavila na poljako stezo in skozi gozd tja k železniški progi, ki vodi v neznane daljave. In ko je začela železno sopenje lokomotive, se je vlegla čez progo. Tedaj pa se je v vlak nekaj zgodilo in lokomotiva je obstala štirideset korakov pred Jeleno Andrejevo. Bil je neverjeten, nekam smešen položaj...

Mirno, malce upognjeno, je Jelena vstala z ohlajenih večernih tal in počasi krenila domov, kjer so jo čakali z veselo kipečim samovarjem.

Nikdar ni več spisala pesmi o princih in tudi na železniško progo se ni več vlegla. Leta, ki so preje brsela kakor vlak na prosti progi, so zdaj minevala počasnije in niso bila več brezmerna, ki ga ne bi bila mogla nositi.

Ali ste že naredili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za maj denar lahko pošljete svojcem v domovino.

CENJENI ROJAKI!

Zopet delam in razpolijam na vse kraje Amerike fine, s česnovim okusom, doma narejene in prekaljene

KLOBASE

Gotovo se že spominjate, kako okusne so bile te klobase, ki sta jih oče in mati naredila in tako prilika se vam nudi tudi sedaj, ker mojega izdelka klobase so ravno takega okusa.

Pošiljam jih od 5 funtov naprej. Cena je 30 centov. Poština ni všteta. Z naročilom pošljite gotov denar v priporočenem platu, ali pa vam pošljemo na C. O. D. Pišite na:

JOSEPH LESKOVAR

D. I. — 610 — 14th Street, Racine, Wis.

NEMA MIRU Z NAPADI V ŽELODCU. ODPAVITE JIH!

Ne morete preprečiti vbojevanja želodčnih napadov z nobenimi kroglicami ali tabletami, vi morate uporabiti zdravilo, katero snadi stalni mir. Trinerjevo Grenko Vino napravi konec slabemu apetitu, nepravilnosti hrane, zabašanosti, zaprtosti in enake želodčne nerode. On se nikdar ne iznevari. "Carnegie, Pa., 22. sept.: Trinerjevo Grenko Vino je zelo dobro zdravilo. F. Gabrieli." Vrednoten kupon v vsakem zavitku. Ako se ne morete nabaviti v vašem okrožju, pišite na Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

Tisti, ki trpite vsled nevralgije, prečitajte to!

Ni vam treba prebujati se naprej teh strašnih bolečin.

Za hitro in trajno pomoč zoper nevralgije, prilepite Johnson's Red Cross ledični obliži. Čudežno preneha strah tega strašnega trpljenja. To zanesljivo sredstvo, ki se nikdar ne izjavi, se štirideset let odpravlja trpečo revmatično in protično bolečino, ujetje, jlm pomirja živce itd. potem svojega hitrega in uspešnega delovanja.

Nobene skrivnosti ni v tem — zdravilo zaustavi bolečino. In v s k Johnson's Red Cross ledični obliži obdrži svojo polno moč zdravila, dokler ni obliži popolnoma dovrnil svojega dela ter odpravil bolečino. Obliži, ki ga uporabljate, naj bo zagotovo Johnson's. Napredaj v vseh lekarnah. —Adv.

ZDRAVLJENJE BOLANIH NOG

Odprite rano, ali jo, napete žile in tožne bolečine!

se lahko zdravijo doma med valnim delom. Pišite po brezplačno knjižico "Kako zdraviti bolne noge." Opišite vaš slučaj bolni.

A. C. Lipe Pharmacy, 1424 Green Bay Av., Milwaukee, Wis.

!KAMPANJA!

za pridobivanje novih naročnikov dnevnika Prosveta

Se vedno je čas da začnete s agitacijo za razširjenje največjega slov. dnevnika v Ameriki, Prosveta, ki je pisan v naprednem duhu za izobrazbo in poduk naših rojakov.

Sedaj se vam nudi lepa prilika, da si za dolge zimске večere nabavite lepih in podučnih knjig, katere dobite za nagrado za nove naročnike.

Za enega novega polletnega naročnika dobite knjigo "Jimmy Higgins" vredno \$1.00. Za enega novega celoletnega naročnika dobite knjigo "Slovensko-angliška Slovnica," zelo primerna knjiga za razširjenje slovenskega jezika, vredna \$2.00 ali kako drugo knjigo iz zaloge "Književne matice." Za dve novi celoletni naročniki dobite veliko in krasno vezano knjigo "Ameriški Slovenci," v kateri boste našli mnogo zanimivega in poučnega, ne samo razvoju naših S. N. P. Jednost, temveč tudi o razvoju našega naroda v Ameriki, in drugih zgodovinskih-valnih dogodkih. Vrednost knjige je \$4.00.

Ako se niste, začnite s agitacijo takoj. Idite na delo in pridobite listu kar mogoče več naročnikov, kar čimbolj bo list razširjen, temvečji bodo uspehi na kulturnem in gospodarskem polju Slovencev v Ameriki.

Cena je: za eno leto \$5.00, za pol leta \$3.00; za Chicago in Ceno za eno leto \$7.50, za pol leta \$3.75. Za Evropo: za eno leto \$5.00, za pol leta \$4.50.

Isposlajte in izpolnite ta kupon.

PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

Prišleone dobite naročnine \$....., za katere pošljite Prosveto:

Ime.....

Naslov.....

Ime.....

Naslov.....

Ime.....

Naslov.....

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

ima v zalogi sledeče knjige:

AMERIŠKI SLOVENC — izvrstna krasna knjiga, obsega 652 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane \$5.00

Slovensko-Angliška Slovnica — zelo poučna in lahko razumljiva knjiga za učenje angleščine, s dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo.....\$2.00

Zakon Biogenije — tolmachi naravnih zakonov in splošni razvoj, knjiga iz katere samostojno črpate mnogo naukov za telesno in duševno dobro.....\$1.50

Pater Malaventura — V Kabaretu — zanimiva povest iz življenja ameriških frančiškanov, in čudoviti rojaka, izvrstno spopolnjena s slikami.....\$1.50

Zajedalec — resnična povest in prava ilustracija dolej skritega dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki.....\$1.75

Jimmy Higgins — krasna povest, ki jo je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek.....\$1.00

Zapisnik 8. redne konvencije S. N. P. J., 252 strani mehko vezana, stane samo.....50c

"Hrčec" — drama v treh dejanjih s prologom in epilogom — mehko vezana, stane samo.....25c

"Informator" — knjižica s vsami potrebnimi podatki o S. N. P. J. — zelo priporočljiva za člana — stane samo.....20c

Pišite po to:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA

Rado Murnik: HČI GROFA BLAGAJA

(Dalje.)

"Kdaj pa so bili Turki poslednjikrat na Kranjskem, gospod grof?" je vprašal vitez Ahac. "Videl sem jih pač v Benetkah, tukaj pa še ne. Dolgo jih že ni bilo pri nas."

"Dolgo, dolgo, hvala Bogu!" je kimal grof Felicijan. "Privrkat so pridrevili v naše kraje leta 1408. Takrat sem dovršil komaj petnajsto leto."

"Rojeni ste potemtakem 1393. leta," je izračunal vitez Ahac in spoštljivo pogledal starejša. "Kako pa je bilo takrat, ko so se pokazali prvi neverniki?"

"O tem ni mnogo pripovedovati," je dejal grof Felicijan. "Takrat niso imeli Turki nobenega vladarja. Po smrti "Blika" Bajesida so se njega starejši sili dolgo prepirali za prestol. Begi, poveljniki posameznim četam, niso imeli v onih letih razpora in zmešnjave ne dela ne plače. Zato se ropali po sosednjih deželah. Ali kdo bi si bil mislil, da prihrujejo k nam iz take daljave skozi Bosno, skozi Hrvaško! Bilo je jeseni, meseca oktobra, na svetega Dionizija dan. Naenkrat so bili Turki tukaj! Kakor vihar! Kakor vihar! Napadli so Metliko in Crnomelj, divjali, palili, plenili po okolici. Posekali so mnogo ljudi, druge so ujele in prodali v sužnost, menda na Grško ali v Malo Azijo in severno Afriko. Ali hudo so jo izkupil, ko so pridivali drugi k nam."

"Hvala Bogu!" je vzklil vitez Ahac.

"Temu je zdaj že več nego trideset let," je nadaljeval stari grof. "Nad osem tisoč teh divjakov je prihrulo skozi Hrvaško. Prebrodili so Kolpo. Kakor napade tolpa krvoločnih volkov prestrašeno čedo ovac, tako so navallili kruti jezdec nemudoma na zbegane Metličane. V hlae, v strehe so streljali gorče puščice, ovite z žveplenimi nitmi in ozilcami. Leseno, slabo utrjeno mestce je kmalu gorelo na vseh koncih in krajih. Nepriljubljeni meščanje se niso mogli dolgo braniti. Že so bili Turki v mestu. Plenili so in ropali, poklali Metličane in kmete iz okolice, moške in ženske, staro in mlado, vse, vse. Daleč naokoli so slišali skriti deželani jok in krik obupanih žrtv. Turki so pograbilili vse, kar so mogli dobiti v naglici, odgnali živino, kar je ni zgorelo. Palec in morec so se bližali Novemu mestu. Ulrik Senk Ostroviški, naš tedanji deželni glavar, je takoj sklical kranjske in tudi koroške plemenitaše. Sklenili smo, da neutegoma planemo na sovražnika. V malo dneh smo zbrali štirideset mož jež in pet: koroških kirasirjev, kranjskih lahkih konjenikov, lokostrelcev in topničarjev. V treh dneh smo zagledali Turke pred obleganim Novim mestom. Bojeval sem se proti Benečanom, Ogrom, Husitom, proti celjskim grofom, toda ne prej ne slej nisem videl tako divjega, nečloveškega sovražnika kakor ta dan. Vnel se je grozovit boj. Jaz sem jahal takoj v prvi vrsti. Nikdar ne pozabim trenutka, ko je deželni glavar Ostroviški zagrabil in dvignil našo rdečo zastavo s križanim Kristusom in belo-modrordečim kranjskim orlom na drugi strani ter zaklical: "V imenu svetega križa — za mano, junaki!" Tresla se je zemlja in bobnela od konjskih kopit. Kakor beani in blazni se zakade Turki proti nam in kriče: "Udri krsta! Alah bi Alah!" Na holmu grme naši topovi. V Novem mestu zvone vsi zvonovi. Posekamo prvo sovražno krdo. Ali že tretje ali drugo, mnogo večjo četo. V divjem bojnem meteku zagledam pred sabo veli-

kega, grozovito tulečega Turka. Na njegovi sulci je nabodena krvava glava hladnega dekleta z vihrajočimi dolgimi lasmi. Dvignem meč. Zda se mi spotakne konj ob turški tarči, pade na kolena. Kriva sablja mi zabliže pred očmi. Zaakli me na čelu tukajle. Vse se zavrti okoli mene. Ugrezam se v neizmerno temo... Zavedel sem se šele po bitki, v našem šotoru. Povedali so mi tovariši, da so slajno premagali Turke. Mnogo so pomagali topovi. Naši so pobili in posekali nad štirideset peklenskih sovražnikov. Rešili so Novo mesto, vse ujele rojake, ves plen, iznova so zvonili novomeški zvonovi — jaz pa sem se jokal od samega veselja, ako tudi me je zelo pekla moja huda rana."

Staremu grofu so žarele oči; razigrala se mu je duša ob takih spominih. Poslušalci so molčali. Spodaj na dvorišču je kričal pav.

"Kaznovali ste jih prav občutno, da mirujejo že tako dolgo!" je povzel vitez Ahac.

"Bog daj, da jih ne bi bilo nikdar več v naše kraje!" je dejal duhovnik tiho. "To bi bila strašna pokora za naše grehe."

"Mamica, bojim se!" je zašepetala komtesa Alijana in se plaho pritnila h grofinji. Otroku je šlo na jok.

"Le pomiri se, Alijanica!" ji je prigovarjala mlada mati. "Nič se ne boj, saj si pri meni!"

"Ponoči... Turki" je zahtela hčerka in spustila punčko na tla. Jok ji je zapiral glas. "Saj jih ne bo," jo je tolažila grofinja in jo božala po obledelih licih. "Čakaj, zapojem ti pesem o golobici. Udariš, harfo!"

Zapenaga tovariša pa je prehitel paže Otokar. Pobral je Alijani punčko in že je smuknil iz obednice. Debeli Udariš je le nerodno stopal za njim in mu delal napotje v drugi sobi, dokler ga ni podregal in odrinil Otokar s lepo izrezljano labodjo glavo na prednjem koncu glasilca.

Grofinja je odmaknila svoj stol od mize, vzela harfo iz rok uslužnega Otokarja in jela rahlo prebrati strune. Blažilo, pomirjevalno so pluli sanjavi zamolkli zvoki po dvorani. Igralka je dvignila glavo nekoliko višje in zapela preprosto narodno pesem:

Pridi, golobica zala!
Dete mi boš varovala,
dete zlato, dete malo,
da bo mirno, sladko spalo.

Priletela ptica zala,
moje dete je zibala.
Dete zlato, dete malo
sanje rajeke je sanjalo.

Izborna se je ujemal zvonki jaani glas pevke s tožno zamolklimi akordi. Grofinja Mila je bila kakor izpremenjena v drugo, višje bitje. Iz njenih krasnih modrih oči je sijala vsa milina materine ljubezni. Blažen, komaj viden namehek je ozarjal njen obraz s čudovito lepoto. Skoraj začudeno jo je gledala Alijana, nepremično, ne da bi trenila z očmi. Tudi val so nemo motrili pevko in molčali še potem, ko je umolknila ona in zamirajpeli akordi milotožnih strun.

Mala komtesa pa je naslonila glavo na materino roko in vzklila iskreno: "Ah, mamica, da bi te mogla zmeraj, zmeraj tako poslušati!"

Grofinja se je sklonila k hčerki in jo poljubila na nežna usta. Val so pohvalili zdaj njeno petje, celo brat Ahac. Nato je vstal duhovnik in odmolil. Alijana je poljubila očetu in staremu očetu roko. Grof Felicijan se je vzdignil in za njim so odšli vsi drugi iz obednice.

(Dalje prihajajo.)